

JERMY TIBOR (1917–2014) akadémikus emlékére

SAMU FERENC

MTA Agrártudományi Kutatóközpont, Növényvédelmi Intézet
1525 Budapest, Postafiók 102. E-mail: samu.ferenc@agrar.mta.hu

JERMY TIBOR életének 97. évében eltávozott az élők sorából. Személyében az állat-ökológia talán utolsó klasszikus alakja ment el közülünk.

97 évet élt, halálhírére mégis alig akartuk elhinni, hiszen közvetlen munkatársai számára ő az állandóságot, az örök életet képviselte. Szellemi frissességét utolsó pillanatig megőrizve, a legutóbbi évekig bejárt a Növényvédelmi Intézet általa alapított kísérleti telepén – Julianna-majorban – lévő dolgozószobájába, legutóbb pedig e-mailen tartott folyamatos kapcsolatot kollégáival és a tudománnyal. És ez a kapcsolat emberi és személyes volt. Tibor bácsi nagyon közvetlen ember volt.

JERMY TIBOR (1917–2014) (SAMU F. felvétele)
TIBOR JERMY (1917–2014) (photo by F. SAMU)

Mi már bölcs öregként ismertük meg, aki sohasem élt vissza ezzel a státuszával, nem tett kinyilatkoztatásokat, viszont megértéssel, kifejezetten szeretettel hallgatta meg a fiatalabbakat. Ha viszont a maga csendes, szerény módján kifejezte véleményét, akkor annak súlya volt és mint később mindig kiderült, igazsága. Egy friss kéziratunkkal kapcsolatban épp a halála előtti napokban akartuk kikérni véleményét – nem tudtuk, hogy sietnünk kellett volna. És nem valamiféle tekintélytiszteletből kerestük az ő segítségét. A sok kutató között sokszor Tibor bácsi bizonyult a legfiatalabbnak, az ő gondolkodása volt a legplasztikusabb, ő volt a legnyitottabb akár tőle távol álló dolgokra is. Nagy szerencse, hogy ezekben a hétköznapi interakciókban csak a közvetlen embert láttuk benne. Halálával áttekintve életútját, hozzájárulását a tudomány megannyi területéhez, mondhatni szerencse, hogy ez a kép így egyben nem állt össze bennünk, hiszen talán megszólítani sem mertük volna. Sok emberre mondták már, hogy az utolsó polihisztor volt, többek közt a halála 100. évfordulójának alkalmából idén ünnepelt HERMAN OTTÓra, de valójában talán a polihisztor nem egy kivesző

faj, csak nagyon ritka. Valószínűleg a tehetségek allometriájáról van szó – KEMPELEN FARKAS a sakkozógépéről lett híres, de jó filozófus és építész volt és állítólag operaszerzőnek sem utolsó. Időről időre a szűk diszciplínákba nehezen besorítható nagy tehetség születik, és JERMY TIBOR ilyen volt. 85. születésnapján kortársai ünnepelték és mondták el, hogy a nyelvektől a matematikáig, mindenben kiváló volt, s amihez nyúlt, arannyá változott a kezei közt. A tudományban nem számított, hogy gyakorlati, metodikai és szervezés jellegű problémát kell-e megoldani, vagy elméleti kérdésekkel foglalkozni, Tibor bácsi a jó végénél fogta meg a dolgokat. Hozzájárulását a tudományhoz ennél hivatalosabb és főleg jóval hosszabb nekrológok fogják felsorolni, de érzékeltetésképpen álljon itt is, hogy kiemelkedőt alkotott a növényvédelmi állattan, a biológiai védekezés tudománya területén, jelentős eredményeket ért el a kísérletes rovarökológiában. Foglalkozott taxonómiával és cönológiával, megalkotta a Jermy-típusú fénycsapdát és megszervezte az agrárökoszisztémák országos kutatását. Nemzetközi szinten leginkább elismert eredményeit pedig a rovar-tápnövény kapcsolat terén kifejtett viselkedési vizsgálataival és evolúciós elméletével, az ún. követő, szekvenciális evolúciós elméletével érte el. A termékeny életpályához a tehetségen kívül más tényezők is kellettek: az indíttatás – Lőcsén született 1917-ben, ahol mint maga írja „... *erdőmérnök nagyapám ... a Szepesség gyantaillatú fenyveseiben tett sétáinkon oltotta belém a természet alázatos csodálatát*”; a megedzés – a 2. világháborúban tűzérként szolgált és hadifogságba esett, itt, szintén saját elbeszélése alapján, deszkából korommal és saját szájuktól megvont tojással fekete táblát csináltak és önképzőkört tartottak; a biztos és szeretetteljes családi háttér: 59 év boldog házasság Gréti nénnel; és talán ide sorolhatók az 1945 utáni tudománypolitika szerencsés vagy szerencsétlenebb bukkánói, melyekre általában JERMY TIBOR szerencsés ütemben érkezett. Akadémikusként nem riadt vissza a tudománypolitizálástól sem. Osztva SZILÁRD LEÓ gondolatait, meggyőződése volt, hogy a pályázati rendszer a tudomány fejlődésének fékje, a kutatók rengeteg felesleges időt pazarolnak bürokratikus feladatokra, bizonytalanságban és megalapozatlan teljesítési kényszerben élnek. Mint egy beszédjének írott változatában található: „*közben azért kutatni is kell. Hogy az ehhez szükséges nyugalom hiányzik, az nyilvánvaló*”. Mint mindkét területen alkotó embert, foglalkoztatta a tudomány és a gyakorlat kapcsolata is. PASTEUR szavai, miszerint „*nincsenek alkalmazott tudományok, csak tudományok léteznek, amelyek eredményeit alkalmazzuk*”, az ő olvasatában azt jelentették, hogy „*az alaptudományokat önmagukért kell művelni, teljesen függetlenül attól, hogy a várható eredmény alkalmazható-e, helyesebben a mai tudásunk szerint alkalmazható-e vagy sem*”. JERMY TIBOR saját szavaival folytatva „*Az alaptudományok művelői ne legyenek kénytelenek minduntalan szorongva bevallani, hogy eredményeik »csak« előreviszik a tudományt... Másrészt viszont az alapkutatásokat végzőknek – saját tudományuk és a közösség érdekében – mindenkor foglalkozniuk kell azzal is, hogy eredményeik alkalmazhatók-e a gyakorlatban... Így válik az alapkutatás és az alkalmazás egymást erősítő, egységes tevékenységgé*”. Az alkotó tudósra emlékezve EINSTEIN MAX PLANCK születésnapja alkalmából tartott beszéde fejezi ki legjobban Tibor bácsi attitűdjét: „*A tudomány temploma sokrétű és változatosak a lakói is. Sokan a szellemi fölényük igazolásaként választják a tudományt. Számukra a tudomány sport, mely által élményt és ambíciójuk kielégítését nyerhetik. Mások agymunkájuk gyümölcsét haszonlesésből teszik a templom oltárára. Ha eljönne Isten angyala és kiűzné ezt a kétfajta embert a templomból, a bent maradók száma bizony komolyan lepadna, de páran azért maradnának bent mind a mai, mind a már eltávozott tudósok közül.*” JERMY TIBOR bizonyosan ott van ebben a templomban.

**In memoriam TIBOR JERMY (1917–2014), member of the Hungarian
Academy of Sciences**

SAMU FERENC

Plant Protection Institute, Centre for Agricultural Research, Hungarian Academy of Sciences
P. O. Box 102, H-1525 Budapest, Hungary. E-mail: *samu.ferenc@agrar.mta.hu*

ÁLLATTANI KÖZLEMÉNYEK (2014) **99**(1–2): 41–43.

Abstract. Professor TIBOR JERMY, the world renown entomologist, ecological, behavioural and evolutionary scientist, left us at the age of 97. In his person we have lost maybe the last classical character of animal ecologists.